

УДК 168.1:316.64(477)17.035.3-057.86

ЕТНІЧНА ІДЕНТИЧНІСТЬ ЯК ПІДГРУНТЯ ПОЛІКУЛЬТУРНОЇ
КОМПЕТЕНЦІЇ

Абасалієва О.М., Седих К.В.

*Полтавський національний педагогічний
університет імені В.Г. Короленка*

Кафедра психології

У статті розглядаються основні аспекти становлення етнічної ідентичності та її роль у формуванні полікультурної компетенції.

Ключові слова: полікультурна компетенція, етнічна ідентичність, полікультурний простір.

ЭТНИЧЕСКАЯ ИДЕНТИЧНОСТЬ КАК ОСНОВА ПОЛИКУЛЬТУРНОЙ
КОМПЕТЕНЦИИ

Абасалиева А.М., Седых К.В.

*Полтавский национальный педагогический
университет имени В.Г. Короленко*

Кафедра психологии

В статье рассматриваются основные аспекты становления этнической идентичности и ее роль в формировании поликультурной компетенции.

Ключевые слова: поликультурная компетенция, этническая идентичность, поликультурное пространство.

ETHNIC IDENTITY AS THE BASIS OF A MULTICULTURAL
COMPETENCE

Abasaliyeva O. M., Sedykh K. V.

*Poltava National Pedagogical University V.G. Korolenko
Department of Psychology*

The article discusses the main aspects of the formation of ethnic identity and its role in the formation of multicultural competence.

Keywords: multicultural competence, ethnic identity, multicultural space.

Постановка проблеми. В сучасних умовах зміни зовнішньої та внутрішньої політики України, її стратегічний курс на приєднання до європейської спільноти, що сприяє розширенню контактів з людьми різних мов та культур, подальшому розвитку інтеграційних та міграційних процесів, нових інформаційних і комунікативних технологій, утворення полікультурних компетенцій стає важливим завданням сучасної освіти. Підготовка фахівців має формувати здатність адекватно співіснувати в умовах все зростаючого багатокультурного суспільства і створення освітнього простору, який допоможе застерегти від дискримінації, відторгнення, насильства та конфліктів, пов'язаних із взаємодією різних культур та світоглядом різних народів. При цьому першорядним є створення умов для формування національно-культурної ідентичності, що дасть змогу вступити в діалог культур як повноцінному учаснику.

Аналіз попередніх досліджень. Проблему формування полікультурних компетенцій прийнято розглядати в рамках полікультурної освіти, проте вони є складовою загальної системи компетенцій, що формуються під час навчально-виховного процесу.

Аналіз психолого-педагогічної літератури показує великий інтерес педагогів, психологів щодо проблеми формування життєвих компетенцій, компетентнісного підходу в навчанні (Н. Бібік, В. Кальней, В. Краєвський, О. Локшина, О. Овчарук, О. Пометун, А. Хуторській, І. Єрмаков і інші [2]). Компетентність включає знання, пізнавальні вміння, практичні навички, відносини, емоції, цінності та етику, мотивацію. Ключовими компетенціями можна назвати такі компетенції, які можна було б застосувати в різноманітних ситуаціях. Торкаючись полікультурної освіти, слід зазначити, що на сучасному етапі вживається декілька термінів – полікультурність, багатокультурність, мультикультуризм, інтеркультуризм, транскультуризм. Зміст цих понять достатньо ґрунтовно досліджено українськими вченими (В. Болгаріна,

О. Ковальчук, О. Локшина, І. Лощенова, О. Мітіна, О. Сухомлинська, І. Тараненко та інші [4]).

Полікультурна освіта має глибокі корені. Її засновник Я. Коменський вважав необхідним підготувати дитину до життя в багатонаціональному суспільстві. Ж. Руссо писав, що потрібно виховувати в дітей повагу до різних людей, а І. Песталоцці висловлював думку про те, що необхідно виховувати всіх дітей, як одну сім'ю, не звертаючи уваги на їх національність.

Такі відомі фахівці в галузі полікультурної освіти як А. Джуринський, М. Красовіцький, М. Лещенко вважають, що усвідомлення різноманітності, багатокультурності світу та його цілісності, взаємозв'язку, взаємозалежності культур є базовою ідеєю концепції полікультурного виховання. Дослідники підкреслюють, що головною цінністю полікультурної освіти є плюралізм культур [1]. Полікультурна освіта орієнтує навчальні заклади на культурне збагачення всіх студентів, на засвоєння програм, які сприяють збереженню та розширенню культурного плюралізму.

Підкреслимо, що сучасна людина живе в умовах різноманітного расового, національного, релігійного і культурного оточення. Тому важливою умовою плідного співіснування та гуманістичної дії людей є глибоке знання власної національної культури та розуміння особливостей і традицій інших народів.

Серед сучасних вітчизняних психологів особливості етносу вивчали і вивчають: М. Шульга, П. Гнатенко, В. Павленко, С. Таглін, Л. Орбан, В. Хрущ, В. Москалець, М. Пірен, Л. Шкляр та інші [5]. Крім того, видаються праці, написані українськими авторами в еміграції, які раніше були недоступні широкому українському загалу. Серед них можна назвати таких, як Г. Ващенко, І. Рибчин, О. Кульчицький, І. Мирчук, В. Янів, І. Ярема, а також Ю. Липа, О. Субтельний та інші [1]. До законодавчих актів, що забезпечують реалізацію державної етнонаціональної політики, належать Декларація про державний суверенітет України, Декларація прав національностей України, Закони України «Про національні меншини в Україні», «Про громадянство України»,

«Про освіту», «Про свободу совісті та релігійні організації», «Про біженців», «Про правовий статус іноземців», Рамкова конвенція про захист національних меншин, Європейська хартія регіональних мов або мов меншин, інші нормативно-правові акти та міжнародні договори, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України.

Мета статті полягає в розкритті основних особливостей етнічної ідентичності як підґрунтя полікультурної компетенції.

Виклад основного матеріалу. При зверненні до проблеми формування полікультурних компетенцій необхідно, на наш погляд, розглянути спочатку зміст цього поняття. Полікультурна компетенція – оволодіння досягненнями культури; розуміння інших людей, їх індивідуальності і відмінностей за національними, культурними, релігійними й іншими ознаками (А. Хуторський та інші). А якнайповніше культура засвоюється тільки в процесі взаємодії різних культур, коли виявляються особливості кожної окремої культури. У цій взаємодії важливо те, що загальнолюдські цінності допомагають зрозуміти цінності своєї культури, її оригінальність і місце в світовій культурі. Полікультурні компетенції можуть бути представлені знанням і практичним оволодінням рідною культурою, повагою та гордістю за власну націю, власний народ, а також знанням про полікультурність навколишнього світу, умінням й навичками пізнання цього світу, повагою й розумінням культурних, расових, релігійних та інших відмінностей, толерантного ставлення, умінням й навичками співробітництва й взаємодії з метою збереження миру й розвитку [3, 5].

За Г. Сковородою, який визнавав рівними всі народи і всі релігії світу, рух до самоідентифікації як окремої людини, так і всієї нації проходить через самозаглиблення, самопізнання, «вслуховування в себе». Такі складові елементи культури як мова, релігія, традиції допомагають усвідомити свою національну неповторність. Разом з тим постають питання про розмежування істинного патріотизму та проявів націоналізму, проблеми співіснування,

збереження та взаємопроникнення культур. Свобода особистості, права людини, толерантність, відкритість, запобігання расизму та ксенофобії – саме такі цінності впливають на європейській вимір освіти сьогодні.

Негативні тенденції розвитку міжетнічних відносин супроводжують людство протягом усієї його історії. Дискримінація «чужаків», націоналізм, шовінізм, расизм, геноцид – не стали «забутим» минулим, а є фактами сьогодення. Для того щоб підростаючі покоління мали певний «імунітет» до негативних проявів міжетнічних відносин освіта повинна оснастити молодих людей полікультурними компетенціями, серед яких особливе місце займають: відкритість до міжетнічних розбіжностей, здатність жити з людьми інших культур, мов і релігій, готовність до діалогу.

Формування полікультурних компетенцій має включати кілька напрямків: формування культури знань, яка має на увазі високий рівень знань про культурну різноманітність цивілізації як у просторі, так і в часі і дозволяє адекватно здійснювати активну творчу діяльність у полікультурному просторі; розвиток культури поведінки, його видів та форм, відповідних полікультурному середовищу; формування емоційної культури адекватної полікультурному середовищу; формування культури саморозвитку в полікультурному середовищі. Висока емоційна культура і позитивна мотивація при вступі в діалог культур дозволяють долати можливі негативні наслідки взаємодії. Здібності до самозміни і саморозвитку є необхідною умовою особистісної мобільності і можливості знайти шляхи конструктивної взаємодії.

Враховуючи світовий досвід вирішення етнополітичних питань майбутня діяльність держави має бути спрямована на визнання поліетнічності і полікультурності українського суспільства його суспільною цінністю, яка потребує захисту і збереження, недопущення примусової асиміляції та акультурації етнічних спільнот, збереженні територіальної цілісності України, неухильного дотримання загальновизнаних норм людської етики, гуманізму, демократичності, поваги до національних мов, культур,

до почуття гідності етнічних спільнот та громадян, що до них належать, вільної етнічної самоідентифікації особи, рівності перед законом всіх громадян незалежно від їх етнічної, культурної, мовної, конфесійної ідентичності, расових ознак.

Висновки. Сучасне українське суспільство є полікультурним, оскільки воно об'єднує людей різних національностей з усіма формами взаємодії та взаємовпливів. Саме національна, мовна, конфесійна й політична багатоманітність українського суспільства зумовлює його багатокультурність. Ось чому сьогодні необхідно вивчення кожною людиною як національної культури народів, що живуть на території України, так і світової культури. Перед закладами освіти постає складне завдання, що полягає в узгодженні впливу етнічного середовища на молоде покоління шляхом засвоєння ним достовірних наукових знань, спрямованих на формування позитивного ставлення як до своєї етнічної групи, так і до представників інших народів та їхніх культур.

Література

1. Ковальчук О.С. Теорія і практика полікультурної освіти у сучасній школі / О.С. Ковальчук, Л.О. Голік // Луцьк: Надстир'я, 2003. – 175 с.
2. Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи / Під заг. ред. Овчарук О. В. – К.: «К.І.С», 2004. – 112 с.
3. Лещенко М.П. Європейська педагогічна реальність у дискурсі мовної освіти / М.П. Лещенко // Вища освіта України. – Додаток 3, том 1 (8) – 2008 р. – С. 211-218.
4. Пірен М.І. Основи етнопсихології / Пірен М.І. – К. : Наука, 1996. – 360 с.
5. Хотинец В.Ю. Этническое самосознание / В.Ю. Хотинец – СПб. : Алетейя, 2000. – 311 с.